

Κτίριο γραφείων / Εμπορικό κτίριο, στη Λεωφόρο Παπανικολή στο Χαλάνδρι. Αρχιτέκτονες Γιώργος και Ελένη Μανέτα. Εδώ πρόκειται για το επιτυχημένο αποτέλεσμα, εναρμονισμού πολλαπλών συστημάτων, αποσύνθεσης και ανασύνθεσης στοιχείων των κλασικού φέροντος οργανισμού μπετόν αρμέ του λεκανοπεδίου, με διαθέσεις κολάζ υλικών και χρώματος (στίγματα).

ΕΠΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ

Επτά κτίρια της Αθήνας που αντιπροσωπεύουν προσπάθειες ενσυνειδήτου συνθετικού προβληματισμού και έχουν βαθιά τις ρίζες τους στο διεθνή αρχιτεκτονικό προβληματισμό των ημερών μας ενώ θα μπορούσαν να πάρουν "μετάλλια" διεθνώς, χάνονται μέσα στη συνθετική φτώχια και το χάος των συνόλου που τα περιβάλλει.

Του Αντώνη Κ. Αντωνιάδη, ΕΜΠ, AIA, AICP, Καθηγητή Αρχιτεκτονικής UTA

Φωτογραφίες: Αντώνης Κ. Αντωνιάδης
Είναι δύσκολο να πολεμήσουμε το γούστο. Αυτό το ήξεραν καλά οι Ρωμαίοι. Ο αγώνας μάλιστα γίνεται όλο και πιο δύσκολος, ιδίως

στον τομέα του κώρου, όπου οι παραστάσεις κι οι εμπειρίες των περισσότερων, γαλούχουνται από τα έξτρα ένθετα περιοδικών ποικίλης ύλης και εφημεριδών παρά

από την προσωπική εμπειρία αρετούχων παραδειγμάτων του περιβάλλοντος στο οποίο ζούμε. Δεν είναι τυχαίο ότι ο αρχιτεκτονικής δεν συμπεριελήφθη στα "πα-

ράσημα" του Προέδρου της Δημοκρατίας φέτος. Και μάλλον θα πρέπει να περάσουν αρκετά χρόνια μέχρι να γίνει κάτι τέτοιο... Ποιοι θα τον συμβουλεύουν να

Κτίριο γραφείων εταιρίας Glaxo, στη Λεωφόρο Κηφισίας στο Ψυχικό.
Αρχιτέκτονες: Κ. Κυριακίδης και Συνεργάτες Α.Ε. Τ. Εξαρχόπουλος - Γ. Αποστολάκος. Υψηλό δείγμα μοναδικότητας και μινιμαλιστικής μορφολογίας στον τόπο μας (για περισσότερα διάλεπε άρθρο για Κυριακίδη).

Κτίριο γραφείων "Ευρωπαϊκή Πίστη", στη Λεωφόρο Κηφισίας. Αρχιτέκτων Στέλιος Αγιοστρατίτης και συνεργάτες. Η αξία του κτιρίου έγκειται στο ότι παίρνει "άλου" και δουλεύει συμβιωτικά (φόντο-ύφος αρνητικού εξωτερικού χώρου) με το γειτονικό συγκρότημα κατοικιών του Νίκου Βάλσαμάκη που είναι ένα αξιοδιατήρητο δείγμα της αρχιτεκτονικής του '60.

Κτίριο γραφείων στη γωνία Λεωφόρου Κηφισίας και Πανόρμου, στους Αμπελόκηπους. Αρχιτέκτων Στέλιος Αγιοστρατίτης. Το κτίριο αυτό διακρίνεται γιατί μεγιστοειδείς μικρο-πολεοδομικές επιδιώξεις (ένταξη, στριψιμο γωνίας κ.τ.λ.) όσο και αρχιτεκτονικές (χλίμακα και λιτότητα του στερεοπλαστικού του), αντιμετωπίζοντας τα πάντα συνθετικά (σήμανση-ταμπλές) σε ένα δύσκολο και μικρό οικόπεδο.

δώσει το παρόστοι; Οι αρχιτέκτονες, οι καθηγητές, οι εκδότες; Τί να βραβεύσει ο άνθρωπος; Την ιστορική φλαμαρία, τον διακοσμητικό παραλογισμό μαρμάρου κολλημένου στο γυαλί, το αλαλούμ και το χάσι; Τον μεταροντέρο ιστορικισμό, τα παραδοσιακά σκηνογραφήματα ορισμένων, τις υψηλοτεχνολογικές απομιμήσεις, την πληθώρα των υλικών, την ανυπαρξία αντιμετώπισης του εσωτερικού με το εξωτερικό, τα προκάτ τζάκια, τις πλαστικές πέργκολες, το νεομπαρόκ σε τοιμέντο και μάρμαρο, ή τον αριθμό των γωνιών και συνδέσεων πανάκριβων γυάλινων "αραβουργμάτων" που ποζάρουν για κτίρια γραφείων όσε αρκετά σημεία της Αθήνας και των επαρχιών. Κάπου λοιπόν το "γούστο" θα πρέπει να κάνει μερικές ερωτήσεις πριν αποφανθεί, ώστε σιγά σιγά να γίνει "αισθητική".

Έπισημα όμως φαίνεται ότι περνάμε μια μεγάλη κρίση Αισθητικής

Κτίριο γραφείων και έκθεση εμπορικών ειδών στη Λεωφόρο Αθηνών στο Χαϊδάρι. Αρχιτέκτονες Νίκος Λυκούδης - Γιώργος Σταθόπουλος. Το κτίριο αυτό διακρίνεται γιατί καταφέρνει να επιδέλλει μέσω της πρόσοχαρης νεο-μοντερνιστικής επιλογής του, ένα ενυπνειδητα αρμονικό σύνολο με πολὺ ευχάριστες αναλογίες και ρημάτα, σε μια από τις οπικώς "χαλέπετερες" αρτηρίες του λεκανοπεδίου.

νοτοίας και μπονεισμού που ευνοήθηκε από τους Μαρξιστές αρχιτέκτονες της Ιταλίας και τους παρεπιδημίσαντες στα Χάρβαρντ και Κορνέλλ, στις δεκαετίες των '70 και '80 (Krier, Rossi, κ.τ.λ.). Πρόκειται για μορφολογικά μοντέλα που πρόσφατα ευνοήθηκαν από την επέλαση των computers στα αρχιτεκτονικά στούντιο και τα γραφεία, μια και ο σχεδιασμός στον υπολογιστή γίνεται ευκολότερα και γρηγορότερα με "γραμμικές" επαναλήψεις. Το ανάμεσα στην παραζάλη του ιστορικισμού και του απάνθρωπου διαγραμματισμού, ελάχιστους φαίνεται να απασχολεί. Αντίθετα, φαίνεται ότι υπάρχει ενεργοποίηση παραγραφής από τον Ελληνικό διάλογο φωνών σαν την παρούσα, που μόνο στο εξωτερικό της έχει επιτραπεί να ακούγεται από τα μέσα του '70 μέχρι σήμερα· όντας Ελληνικότυχο διπλά στους Frampton, Tschumi, κ.τ.λ. Μια κριτική θέση πιστή μας που υποστηρίζει την αντι-

cardo Legoretta).

Από τα άρθρα που παρουσιάσα μέχρι στιγμής στο "Buildings", από τους αρχιτέκτονες και το έργο που επέλεξα να μιλήσω, θά' χει πιστεύω διαφανεί, ότι υπάρχουν όντως παραδείγματα "αρχιτεκτονικών χυμών" πέρα από τα όσα μας άφοραν οι Πικιώνες, Ζενέτος, Κωνσταντινίδης. Όπι είναι δυνατό να λυθούν δύσκολα αρχιτεκτονικά συγκροτήματα, τόσο μικρά όσο και μεγάλα, όπου ο άνθρωπος μπορεί να αισθάνεται άνετα, και να είναι ευγνώμων προς αυτά. Δεν έχει καταφέρει ακόμη η πρόσφατη αρχιτεκτονική μας, στο σύνολό της να αγγίξει το "ανθρώπινο" και "αισθητικά λιτό", το "κάπι" αυτό που πέτυχαν οι τόσοι αρχιτέκτονες του '60 που μας άφοραν τις πλαζ του ΕΟΤ, τη Βουλιαγμένη, το Λαγονήσι και την Κυλλήνη. Να καιρεσσαί τους παλιούς της ζωής ευφραίνοντας όλες τις αισθήσεις σου. Και είναι τρομερά δύσκολο, να επικοινωνείς αυτά με λόγια, σ' ένα κοινό που δεν έχει δει ή δεν έχει την εμπειρία τού τη θετικό μπορεί να γίνει με το χτιστό περιβάλλον στις μέρες μας. Πιστεύω λοιπόν ότι πρέπει να πηγαίνουμε να βλέπουμε κτήρια, όπως πηγαίνουμε στο σινεμά ή στο "Μέγαρο". Να γράφουμε γράμματα στις εφημερίδες γι' αυτά, καλώντας την προσοχή του κοινού και πηώντας τους δημιουργούς τους. Όπως και σ' όλα τ' άλλα, έτσι και στην αρχιτεκτονική μπορούμε να βοηθήσουμε. Η "Καθημερινή" αυτή τη στιγμή κάνει θεάρεστο έργο. Σιγά σιγά θα εκκολαυθεί κάποια δική μας Ada Louise Huxtable ή ένας Paul Goldberger. Αρχή είναι. Σιγά σιγά, αν τα πράγματα προχωρήσουν έτσι, το μόνυμα θα περάσει. Πολλά κτήρια θα πάψουν να γίνονται από τους αδαείς, και σιγά σιγά θα γυρίσει η μπακέτα του σχεδιασμού, σ' εκείνους που ανήκει, στους αρχιτέκτονες, τους κατ' εξοχήν παιδεψέντων να συνθέτουν για τις ανάγκες του ανθρώπου και την αισθητική του απόλαυσην. Δεν θα πρέπει να νοείται πολιτισμένος ο Έλληνας που με τίσυκη συνείδηση αφήνει την ευθύνη σχεδιασμού του κτηρίου του σε μη αρχιτέκτονα, δηλαδή σε μη εκπαιδευμένον στη σύνθεση, ασκέτως με τη επιτρέπουν οι υπάρχοντες νόμοι (σιγά σιγά και αυτοί θα πρέπει ν' αλλάξουν).

Πιστεύω ότι τα κτήρια που διάλεξα να θέσω στην προσοχή σας, και να σας καλέσω να περάσετε να δείτε, ανπροσωπεύουν προσπάθειες ενσυνείδητου συνθετικού προβληματισμού. Αναφέρθηκα μόνο σε μια τυπολογία για να υπάρχει ομοιογένεια. Δεν αν-

Κτίριο γραφείων ΓΕΚ Ψυχικής, στη Λεωφόρο Αλεξανδρας. Αρχιτέκτων Αλέξανδρος Τομπάζης και συνεργάτες. Προσπάθεια με έκδηλες προθέσεις αντικεπτώσης της όψης σαν ένα ανεξάρτητο συνθετικό πλαίσιο λειτουργίας (ένας "τοίχος που αναπνέει - ευέλικτη όψη"), που υπακούει στους νόμους των αναλογιών, με νέα υλικά και τολμηρό (για τα καθ' ημάς), αλλά ευπρόσδεκτο, χρώμα.

Κτίριο γραφείων μικρής κλίμακας, στη Λεωφόρο Κηφισίας, στο Ψυχικό. Αρχιτέκτονας Ιάσων Ρίζος. Το κτίριο αυτό είναι δείγμα αμειλικής πειθαρχίας στη στερεομετρική υπόσταση του συνόλου, ευχάριστων αναλογιών, μονοχρωμίας, ανθρώπινης κλίμακας, λειτουργίου μάζας (και αφαίρεσης μάζας), με απόλυτη επιτυχία της Ελληνικής αισθητικής αρετής του "λιτού".

κουν στα δυο άκρα που μας μαστίζουν, ορισμένα από αυτά δε, έχουν βαθιά τις ρίζες τους στο διεθνή αρχιτεκτονικό προβληματισμό των ημερών μας. Θα μπορούσαν μάλιστα να πάρουν "μετάλλια" διεθνώς. Δυστυχώς όμως χάνονται μέσα στη συνθετική φτώχεια και το χάος του συνόλου που τα περιβάλλει, έστω κι αν οι τρεις αρτηρίες στις οποίες βρίσκονται είναι από τις σημαντικότερες της πόλης. Όπως είχε πει κάποτε αστειευόμενος ο συνάδελφός μου Bob Walters, αρχιτέκτονας / Καθηγητής στο Νέο Μεξικό: "Αρχιτεκτονική είναι ασχημονία στο σώμα της πραγματικότητας", δηλαδή σταγόνα στον ουρανό. Σ' αυτό το σύντομο πολεμικό σημείωμα δεν μπαίνω σε βαθύτερη αισθητική ανάλυση με προσπάθεια να δικαιώσω τις επιλογές μου. Το κάνω όσο πο περιληπτικά μπορώ στις λεζάντες των φωτογραφιών, αν και πολλά καλά κτίρια είναι αδύνατο να φωτογραφηθούν. Ο στόχος μου είναι άλλος. Θέλω να καλέσω τους δημιουργούς των κτηρίων αυτών, αλλά και άλλων που έκαναν έργο με στοχασμό, στην Αθήνα και σ' όλη την Ελλάδα, να πάρουν τη σκυτάλη. Πολύ θα πήθελα να μάθουμε από τους ιδιους, μέσα από φωτογραφίες, κατόψεις και τομές, τι επεδίωξαν, πως το κατάφεραν. Θάθελα δηλαδή ν' αρχίσουν οι καλοί Έλληνες αρχιτέκτονες, ασχέτως πληκτίας (πι τρομεροί αυτοί οι διακωρισμοί με βάση την πληκτία), γνωστοί και άγνωστοι, να μιλάνε οι ίδιοι για τα κτήριά τους, με λόγο αρχιτεκτονικό, όπως κάνουν όλοι οι στοχασμένοι και μη αντιγράφοντες, πρωτογενείς αρχιτέκτονες του κόσμου. Κι όχι μονάχα με περιγραφές. Να μπουν βαθύτερα. Η σιωπή, και η μάσκα του "καλλιτέχνη" δεν είναι, παρά, πολλές φορές, η ενοχή εκείνου που αντιγράφει, ή που συμπράττει σε πράγματα που δεν θέλει ν' ακουστούν.

Βγείτε απ' την ντουλάπα, μιλήστε για το έργο σας, αν πραγματικά θέλετε η αρχιτεκτονική να πάει μπροστά. Στείλτε τα καλά σας έργα να δημοσιευτούν, αν νομίζετε ότι αξίζουν, τόσο στην Ελλάδα όσο και στη εξωτερικό. Θέσσατε τους εαυτούς σας στον κίνδυνο να μη γίνει μια πρόταση σας αποδεκτή για δημοσίευση. Αυτή είναι εξάλλου η τριβή του πολιτισμού και πολιτιστικού διαλόγου, όχι η σιγουρή πεπατμένη των βραβείων και επιχορηγήσεων που έρχονται μέσα από εξασφαλισμένες διαδικασίες, διαγωνισμών σικέ, πολιτικής, κλίκες, γραφειοκρατίας και δημοσίων σχέσεων.